

СУЧАСНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 378.147.2:159.954

Марковець Г.В.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ “ПСИХОЛОГІЯ ТВОРЧОСТІ” В ПЕДАГОГІЧНОМУ ВНЗ

Постановки проблеми. У сучасному суспільстві все більш велику роль починає відігравати творча складова в багатьох соціальних, економічних і виробничих процесах. Природно, що система вищої освіти повинна відповідним чином відреагувати на актуальне соціальне замовлення.

Одним з перспективних напрямів у розвитку духовного потенціалу майбутнього педагога є формування і розвиток у нього креативного потенціалу - тобто здібностей до самостійної творчості. Творчості у середній школі на сучасному етапі практично не навчають, її фактично не відображено у шкільних програмах, проте, суспільна практика її активно потребує.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проблеми психології творчості як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі вивчаються у різноманітних аспектах. Проте, слід зазначити, що роботи ці мають переважно дослідницький характер. Методичний аспект проблеми при цьому залишається у значній мірі маловисвітленим.

Проблематика роботи. Видання, присвячені проблема творчості, створюються в основному, для вирішення науково-дослідних завдань. Видань, призначених для застосування у навчальному процесі педагогічного ВНЗ, ще недостатньо.

Основна мета роботи. У зв'язку із зазначеним, основна мета нашої роботи полягала у створенні спецкурсу “Психологія творчості”, призначеної для майбутніх психологів.

Матеріали експериментального дослідження. Спецкурс “Психологія творчості” було розроблено й апробовано нами в навчальному процесі Мелітопольського державного педагогічного університету (2005 р.). У результаті апробації його було переглянуто і допрацьовано. Пропонуємо розглянути цей курс.

Тема 1. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТВОРЧОСТІ

1. Творчість як психічний процес (Основні типи поведінки: адаптивна, пов'язана з ресурсами, що є у розпорядженні людини, і креативна – „активно створююча”).
2. Проблема здібності до творчості (Креативність як здібність до творчості).
3. Основні підходи до проблеми творчих здібностей (*Інтелектуальна складова як одна з компонент творчості; творчість як самодостатній процес; інтелект і креативність як взаємопов'язані компоненти*)

Тема 2. ТВОРЧІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ В ПСИХОЛОГІЇ

1. Виникнення психології творчості (*Становлення психології творчості як науки*).
2. Критерії креативності (*Уміння побачити проблему, відійти від шаблону; перегрупувати ідеї і зв'язки; бути здібним до аналізу і синтезу; до конкретизації та абстрагування; уміння відчувати тонкості організації ідей*).
3. Креативне середовище і креативна особистість (*Основні риси креативної особистості: самостійність думок, упевненість у собі, здатність знаходити привабливість у труднощах, естетична орієнтація і здатність ризикувати*).

4. Креативний продукт і креативний процес (*Основні складові частини творчості як психологічного процесу: акт висування гіпотези; акт творчості; акт логічно виконаної ідеї*).

5. Дослідницька активність особистості (*Широта і креативна спрямованість – основа загальної дослідницької активності особистості*).

Тема 3. ЗАГАЛЬНЕ І ОСОБЛИВЕ В НАУКОВІЙ І ХУДОЖНІЙ ТВОРЧОСТІ

1. Етапи творчого процесу (*Етап зародження задуму, етап логічного аналізу, етап фактичної реалізації плану, втілення задуму*).

2. Основні риси творчого мислення (*Здібність до знаходження і формулювання проблеми; здібність до генерації різноманітних ідей; оригінальність; вміння удосконалити той чи інший об'єкт; вміння вирішувати проблеми, гнучкість мислення*).

3. Розбіжність художньої і наукової творчості (*Відмінності в методах, способах і формах пізнання і віддзеркалення дійсності*).

4. Роль уяви у роботі художника (*Уміння глибоко занурюватися в задум, повністю віддаватися вирішенню творчої задачі як ознака, що сполучає видатних учених і художників*).

5. Перевтілення в художній творчості (*Перевтілення - об'єктивна закономірність художньої творчості*).

Тема 4. ТВОРЧА ОСОБИСТІСТЬ

1. Особливості творчої особистості. (*Незалежність мислення; відвертість розуму; висока толерантність до невизначених і нестандартних ситуацій, конструктивна активність у цих ситуаціях; розвинене естетичне відчуття*).

2. Типологія творчих особистостей. (*«Піонер», «фанатик», «ерудит», «діагност», «технік», «естет», «методолог», «незалежний»*).

3. Соціально небажані риси (*Сумнів у загальновизнаних істинах,*

бунтарство, неприйняття традицій, критичний погляд на такі речі, які більшістю людей визнаються як безумовні цінності).

4. *Сміливість.*

5. *Життєвий шлях творчої особистості (Основні типи творчої продуктивності протягом життя: перший – у 25-40 років (залежно від сфери діяльності), другий – у кінці четвертого десятиріччя життя з наступним спадом після 65 років).*

Тема 5. ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ

1. *Види творчих здібностей (Пильність у пошуках проблеми; здібність до "згортання"; здібність до "зчеплення"; здібність до перенесення).*

2. *Розвиток творчих здібностей (Основні підходи до розвитку творчих здібностей: генетичний, середовищний, генетично-середовищний)*

3. *Функціональна когнітивна надмірність як основа людської творчості (Творчість як спосіб соціальної поведінки, винайдений людством для реалізації ідей - плодів людської активної уяви.)*

Тема 6. РОЗВИТОК КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

1. *Ставлення до нового і подолання стереотипів (Упередження проти нововведень і змін як одне з найпоширеніших упереджень людини).*

2. *Конкретні ситуації (Конкретні ситуації як спосіб розвитку здібності до аналізу нерафінованих задач і уміння їх формулювати самостійно).*

3. *Метод інциденту (Метод інциденту як спосіб формування умінь оптимально вирішувати конфліктні і екстремальні ситуації.)*

4. *Тренування чутливості (Тренування чутливості як розвиток чутливості в міжособистісних взаємостосунках).*

5. *Мозкова атака (Метод мозкової атаки (мозкового штурму) як*

засіб групового вирішення творчої проблеми).

6. Синектіка (*Синектіка як різновид мозкової атаки.*)

Висновки. Більшість філософів і психологів розрізняє два основні типи поведінки: адаптивну (пов'язану з ресурсами людини) і креативну, що визначається як “творче руйнування”. У творчому процесі людина створює нову реальність, що може бути осмислено і використано іншими людьми.

Головне у творчості – не зовнішня активність, а внутрішня – акт створення “ідеалу”, образу світу, де проблема відчуження людини і середовища вирішено. Зовнішня активність є лише експлікацією продуктів внутрішнього акту. Особливості протікання творчого процесу як ментального акту творіння і є предметом креативного віддзеркалення світу.

Виділяючи ознаки творчого акту, практично всі дослідники підкреслюють його несвідомість, спонтанність, неможливість його контролю з боку волі і розуму, а також зміну стану свідомості.

Спонтанність, раптовість, незалежність творчого акту від зовнішніх причин – друга основна його ознака. Потреба у творчості виникає навіть тоді, коли вона небажана. При цьому авторська активність усуває всяку можливість логічної думки і здібність до сприйняття оточуючого. Багато авторів сприймають свої образи за реальність. Творчий акт супроводжується нервовою напруженістю. Мисленню залишається тільки обробка, надання закінченої, соціально прийнятної форми продуктам творчості, відкидання зайвого і деталізація.

Отже, спонтанність творчого акту, пасивність волі і змінений стан свідомості у момент натхнення, активність несвідомого, говорять про особливі відносини свідомості і несвідомого. Свідомість (свідомий суб'єкт) пасивна і лише сприймає творчий продукт. Несвідоме (несвідомий творчий

суб'єкт) активно породжує творчий продукт і репрезентує його свідомості.

Критерієм творчого акту є рівневий перехід: потреба в новому знанні складається на вищому структурному рівні організації творчої діяльності; засоби задоволення цієї потреби складаються на низьких структурних рівнях. Ці засоби включаються до процесу, що відбувається на вищому рівні і призводить до виникнення нового способу взаємодії суб'єкта з об'єктом і виникнення нового знання. Таким чином, творчий продукт допускає включення інтуїції і не може з'явитися на основі логічного висновку.

Основою успіху вирішення творчих задач є здатність діяти “в думці”, обумовлена високим рівнем розвитку внутрішнього плану дії. Ця здатність, можливо, є структурним еквівалентом поняття “загальні здібності”, або “генеральний інтелект”.

З креативністю пов'язано дві особистісні якості, а саме - інтенсивність пошукової мотивації і чутливість до побічних утворень, що виникають при розумовому процесі.

Перспективи подальших досліджень. Аналізуючи перші результати проведення спецкурсу “Психологія творчості” у навчальному процесі педагогічного ВНЗ, ми можемо відзначити, що він вже зараз показав свою ефективність та актуальність. Перспективами його подальшого розвитку міг би стати повномасштабний навчальний предмет з прерогативою практичної складової.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богоявленская Д.Б. Интеллектуальная активность как проблема. / Д.Б.Богоявленская. – Ростов Н/Д, 1993. – 173 с.
2. Леонтьев А.Н. Теория развития психики ребенка / А.Н.Леонтьев // Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии. – М.: Изд-во МГУ, 1990. – С. 34 – 43.
3. Никитин Б.П. Ступеньки творчества или развивающие игры / Б.П. Никитин. – М.: Просвещение, 1991. – 160 с.

АНОТАЦІЯ

Марковець Г.В. Особливості вивчення курсу „Психологія творчості” в педагогічному ВНЗ. В сучасному суспільстві все більшу роль починає відігравати творча складова в багатьох соціальних, економічних, виробничих та інших процесах. Відповідно, що система вищої освіти має належним чином відреагувати на актуальне соціальне замовлення. Для рішення проблеми пропонується введення курсу «Психологія творчості». Перші результати його проведення показують його ефективність та актуальність.

Ключові слова. *Творчість, особистість, здібності, креативність, навчальна програма.*

АННОТАЦИЯ

Марковец Г.В. Особенности изучения курса „Психология творчества” в педагогическом высшем учебном заведении. В современном обществе всё большую роль начинает играть творческая составляющая во многих социальных, экономических, производственных и т.п. процессах. Естественно, что система высшего образования должна соответствующим образом отреагировать на актуальный социальный заказ. В качестве решения проблемы предлагается введение курса „Психология творчества”. Первые результаты его проведения показывают его эффективность и актуальность.

Ключевые слова. *Творчество, личность, способности, креативность, учебная программа.*

SUMMARY

Markovets G.V. Features of study of course „Psychology of creation” in pedagogical higher educational establishment. In the modern society the more important part the creative constituent of many social, economic, production and etc. processes begins to play. It is natural, that the system of higher

education must properly react on the actual social order. As the decision of the problem the introduction of the course „Psychology of creation” is offered. The first results of its conducting show its efficiency and actuality.

Key words. *Creation, personality, capabilities, creativeness, on-line tutorial.*